

KÅLLTORP

En historik av
S.A. Wilhelmsson

År 1496 nämnes en åbo Helighae (Helge) Naerendsson i Kollertorp i ett dombrev tillsammans med några andra dåtida örgrytebor. 1)
 Av ålder bestod Kålltorp av tvenne hemman: Övergården och Nedergården. Så var fallet redan 1550.

ÖVERGÅRDEN

I jordeboken 1550 antecknas en skattebonde "Lasse i Kolltorp", men 1566 hade en försämring inträtt för denne danneman, ty då heter det att "Lasse i Kolltorp ligger under Herr Stens gård Kärre". 2)

Herr Sten är identisk med Sten Eriksson Leijonhufvud (1518-1568), Gustav Vasas svåger, friherre till Gräfsnäs och Upplo, herre till Käggleholm m.fl. egendomar, sedan 1548 gift med Ebba Månsdotter (1529-1609), Måns Bryntessons Lilliehöök dotter.

Efter Sten Erikssons död 1568 övergick egendomarna till änkan.

I 1573 års JB är vid "Kortorp" (Kålltorp) noterat: "Hade Salig Herr Sten Eriksson köpt undan skatten i sin tid, som hans efterlefwande Fru hafwer lagt under sin gård Kärre Anno Domini 73; Anno 74 hafwer hon satt bonde derpå (Anders i Kortorp)." 3)

I avkortningslängden 1574 angående råggården är antecknat: "Hafwer Fru Ibba tagit fri, hwilka som bruka omkring sin sätesgård Kierra med ett skattegods, som hon hafwer sig tillegnat och är nyligen opptaget tillbyggandes, som hon gifwer före att Salig Herr Sten köpt hade." 4)

Under 1550-talet eller början av 1560-talet hade således Kålltorp Övergård kommit under Sten Eriksson Leijonhufvud. Formuleringen i 1574 års avkortningslängd tyder på att tvivel rådde om "Fru Ibbas" rätt till gården, som hon "tillegnat sig" och som hon "gifwer före" att maken hade köpt. Med tanke på Sten Erikssons, Ebba Månsdotters och sonen Axels framfart bland bönderna på andra platser, finns anledning till misstanken att samma metoder praktiserats vid förvärvet av Kålltorp. (Se vidare under Kärre). Hur nu än härmed förhöll sig, så kom Övergården lång tid att förbli i släkten Leijonhufvuds och dess arvingars ägo.

Efter Ebba Månsdotters död på Lärjeholm övergick såväl denna egendom som Kärre med underlydande gårdarna Kålltorp Övergården och Torp genom arv till sedermera riksrådet och fältmarskalken Herman Wrangel. I jordeboken 1638 är vid "Kortorp" noterat: "Wälborne Herman Wrangel, brukas af Bryngell."

Efter Herman Wrangels död 1643 övergick dessa egendomar till sonen Johan Mauritz Wrangel (1616-1665). Enligt jordeböckerna 1680/1684 var "Sal. Johan Wrangels Arfwingar" då ägare av Övergården, men redan 1663 hade Gustaf Herman Wrangel, J.M. Wrangels son, pantsatt gården till rådmannen i Göteborg Hans Jurgensen, som förvaltade omyndigas medel. 5)

Pantsättningen gällde fem gårdar: en i Fässberg, tre i Angered och en i Örgryte: "Kortorp". I pantbrevet heter det: "Gustaf Herman Wrangel, Friherre till Lindeberg och Herre till Lerieholm bekienner och härmed Witterligit gör, thett iagh till låns bekommit omyndige barns penningar, 1700 Rixdaler." 6)

Hans Jurgensen avled 1663, panten övergick till hans arvingar och därmed blev det så småningom tvistigheter om äganderätten. År 1674 "lagbiöds Kårtorp i Örgrythe Sochn, hwilket Rådsförwandten Sal. Hans Jöranssons Efterlefwerska Hustru Elsebe Westerman i pant hafwer efter Sal. Herr Gustaff Wrangell." 7) Någon fasta fick Elsebe Westerman icke denna gång. År 1691 lät tolagsmästaren Jacob Jurgensen lagbjuda Övergården som sin pant och sålde till ingenjörskaptenen Fr. Sixtus. Protest inlämnades häremot, och efter "Kongl. Götha Hofrätts domb 2 Maji 1696 och ther efter skiedd Liquidation med förre pantegaren Jacob Jurgensen" var Övergården i "biskopinnan" Elsebe Westermans och postinspektören Johan Thelins ägo. 8

Den här nämnda Hans Jurgensens änkas, senare "biskopinnan" Elsebe Westermans släktförhållanden är något invecklade. I handlingar från 1600-talet och början av 1700-talet förekommer i Göteborg tre med varandra besläktad Elsebe Westerman, detta tack vare kyrkoböcker och andra handlingar, vari hustrun ibland namnges med faderns, ibland med makens efternamn. Den i domboken 1674 omnämnda "Hans Jöranssons (Jurgensens) Efterlefwerska, Hustru Elsebe Westerman", var den enda med namnet, som enligt dåtida bruk i Sverige verkligen hette Elsebe Westerman. Hon var född omkring 1630, dotter av en från Lybeck till Göteborg inflyttad köpman Heinrich Westermann och hans hustru Elsebe Oberberg. Heinrich Westermann avled 1632, varefter "Elsebe Westermanss" enligt tyska församlingens kyrkoböcker den 13 oktober 1633 ingick nytt äktenskap med köpmannen Cordt Braun Johan. Detta par hade flera barn tillsammans. Dottern i Elsebe Oberbergs första gifte Elsebe Westerman blev 1648 gift med köpmannen, senare rådmannen Hans Jurgensen. Efter dennes fränfalle ingick hon 1667 sitt andra äktenskap, nu med superintendenten i Karlstad Andreas Kilander, som avled 1673. Elsebe Westerman förekommer i olika handlingar som "biskopinnan", vilket är något i överkant och en hel del före sin tid, ty Karlstads stift fick sin förste biskop på 1770-talet.

När Eric Cederbourg i sin göteborgshistoria (1739) talar om forna "Elsebe Westermans hus på Drottninge-gatan uti ett hörne åt Korsgatan belägit, som nu kallas Winckelen etc", vari stadens magistrat åren 1669-1670 sammanträdde sedan "den olyckeliga vådelden" hade ödelagt rådhuset 9), så är därmed ej klarlagt, vem som 1670 var ägare av fastigheten, modern Elsebe, f. Oberberg, eller dottern Elsebe, då gift Kilander.

Ägare av fastigheten vid Drottninggatan-Korsgatan fram till 1642 synes ha varit handlanden Cordt Braun Johan. Efter hans död samma år övergick den troligen till änkan Elsebe Oberberg, som gick ur tiden 1680 vid närmare 80 års ålder. Huruvida fastigheten därefter kom i dottern Elsebe

Westermans ägo, är oklart, men i släkten stannade den tydligen någon tid, ty under 1690-talet anges som ägare Paul Jurgensen, son eller styvson till Elsebe Westerman.

Göteborgshistorikern Hugo Fröding betygsätter Elsebe Westerman med några få ord som "en mäktiga processlysten dam". Nog förekommer hon i åtskilliga domstolshandlingar, men om detta enbart skall lastas henne, må lämnas öppet. Mesta spår efter sig i de gamla handlingarna har arvstvisten efter hennes moder lämnat. En maratonrättegång mellan halvsyskonen tog sin början på 1680-talet. Elsebe Westerman hade framställt kravmål, men den mest framträdande inför rätten var hennes "advokat", postinspektören Johan Thelin, genom gifte befryndad med släkten Westerman. Thelin, som i andra sammanhang skaffade sig en mindre hedrande ryktbarhet, bekämpade med alla till buds stående medel motpartens ledande man, Elsebe Westermans halvbror, packhusinspektören Conrad Braun Johan.

Elsebe Westerman avled 1705, varefter postinspektören Johan Thelin i JB 1706/1709 ensam står för Kålltorp Övergården. Thelin har ej fått något gott eftermäle. Att förhållandena blev så inflammerade i arvstvisten efter Elsebe Oberberg, får nog till stor del tillskrivas Thelins agerande. Grava anmärkningar över hans sätt att sköta sin posttjänst förekom och hans smädliga skrivelser resulterade vid tvenne tillfällen i fängelsestraff. En gång ådrog han sig t o m en dödsdom för majestätsbrott, men benådades och insattes ånyo i sitt ämbete. Han avled 1711.

I jordeböckerna 1714-1715 antecknas "Sal. Påst-Inspektören Thelins änka" för Övergården, som då brukades i tre delar. Änkan avled 1715 och 1716 lät Thelins tre styvdöttrar Magdalena, Elisabet och Henrietta Christina Schmidt lagbjuda gården, "som bemålta deras stuf-fader under Ehtenskap med deras afledna moder Fru Ester Catharina Westerman sig af Biskopinnan Elsebe Westerman tillhandladt mot en summa penningar af 663 dlr 22 öre s:mt, hwaröfwer den senare transporterat in orginati Sub Dato 12 novembri 1701". De tre systrarna erhöill fasta på Övergården 1720. 10)

Thelins hustru Ester Catharina var född Schenning, dotter av en rådskamre Peter Schenning i Pommern och Elsebe Wibert. Den sistnämnda damen blev i sitt andra äktenskap förenad med Elsebe Westermans broder, pastorn i Göteborgs tyska församling Nicolaus Westerman i dennes tredje gifte. Härigenom kom Elsebe Wibert i en del handlingar även att figurera som Elsebe Westerman, den tredje i Göteborg under 1600-talet. 11)

Enligt tyska församlingens kyrkböcker ingick "jungfrau" Ester Catharina Schennings år 1669 äktenskap med "postmeister" Hindrich Schmidt. Detta par hade tillsammans fyra barn, däribland de i domboken nämnda döttrarna. Efter Henrik Schmidts fränfälle (han avled redan 1675) blev änkan Ester Catharina av Kungl. Maj:t bibehållen vid postprivilegiet, men sedan "postmästarinnan" 1678 gift om sig med Johan Thelin, övertogs tjänsten av honom 1680. 12)

Magdalena Schmidt avled 1717 ogift, varefter Övergården i fortsättningen kom att ägas av Elisabet och Henrietta Schmidt. I jordeboken 1730 "poss: deras 1 mantal frälse Kålltorp" av majorskan Möller. År 1748 "föresvaras" samma hemman av majorskan Schmidt, i båda fallen säkerligen samma person Thelins styvdotter Henrietta Schmidt, som varit gift med en major Möller. Hon var dock icke ensam ägare. År 1743 lät bönderna Halfwor Andersson, Sven Gunnesson och Sven Andersson uppbjuda "halfwa Frälsehemmanet Kållto: Öfwergården, hwilket de af Jungfru Elisabet Schmidt, som efter befallningsman Fehrlings intygande undfått K.M. nådiga tillståndsbefvis att sjelf disponera sin Ägendom, sig tillhandladt för 800 dlr s:mt enligt Köpebref af 1 september 1742". 13)

Denna halva del av Övergården stannade i bondeägo till början av 1750-talet, då ett ivrigt handlande med delar av gården ägde rum.

År 1750 lät stadskassören i Göteborg Nils Kollinius uppbjuda 1/6 Övergården, som han köpt av A. Halfworsson för 300 dlr s:mt. Samma år lät amiralitets-löjtnanten Carl Ludvig Möller uppbjuda 1/3 i gården, som han köpt av nämndemannen Sven Gunnesson och Sven Andersson, 1751 köpte rådmannen i Göteborg Daniel Enerot 1/3 Övergården av majorskan Möller och 1/6 av Kollinius och lät 1752 lagbjuda denna hälft i gården. 1753 sålde majorskan Möller den andra hälften i hemmanet till Enerot för 1250 dlr s:mt. Därmed var Enerot ägare av hela Övergården. 14)

År 1753 upplät Enerot genom förpantningsbrev till kommerserådet Magnus Lagerström mot 1000 dalers panteskilling två tegar på Ranängen, tillhöriga Övergården. Av detta område samt Kärralunds och Stora Torps andelar i Ranängen skapade Lagerström Gubbero. 15)

År 1754 lagbjöds Kålltorp Övergården ånyo, denna gång för två "borgare och trädgårdsmästare", Nils Olofsson och Magnus Möller, vilka vardera köpt 1/2 mantal av Enerot. Detta köp måste dock snabbt gått tillbaka, ty 1755 sålde Enerot ånyo, nu till en vida förnämare köpare, direktören i Ostindiska Kompaniet Niclas Sahlgren. Köpeskillingen var 4.200 dlr s:mt. Sahlgren använde väl aldrig Kålltorp till sommarställe, han hade ju många och förnämligare gårdar. År 1756 inköpte Sahlgren även Nedergården och var vid sitt fränfälle ägare av båda hemmanen.

Övergården brukades 1758 i två hälfter av bönderna Jon och Lars. Efter Sahlgrens död tillföll Kålltorp dottern Sara Catharina och hennes make Clas Alströmer. Brukare 1783 av Övergården var Nils Jönsson. Kålltorps Ranäng, som förpantats 1753 till Magnus Lagerström, inköptes 1782 av Gubberos dåvarande ägare J.F. Bauer för 300 rdr specie (1800 dlr s:mt) och räknades sedan som 1/12 mtl Kålltorp Övergården. 16)

Samme Bauer inropade på auktion den 6 april 1786 resterande 11/12 manta Övergården samt Nedergården och var därmed ägare av hela Kålltorp.

NEDERGÅRDEN

"Oluf i Kåhög" nämnes i jordeboken 1550 som åbo eller ägare av Nedergården, men 1573 låg hemmanet öde. 17)

Uppgifter saknas för det närmaste halvsekle därefter, men 1625-1629 synes gården enligt uppbördsboken ha legat under Råda (Ulfsparrarna). I JB 1638 noteras gården som 1 mantal frälse, tillhörig Erik Ribbings änka, fru Anna (Persdotter) av Forstena-släkten. Överstelöjtnanten Peder Lillie (1603-1659) till Jonsered, från 1644 kommandant på Älvsborg, var ägare 1650 och sålde samma år Nedergården till Peder Ribbing. 18)

Peder Lindormsson Ribbing (1606-1664) var från 1648 landshövding i Älvsborgs län och överkommendant i Göteborg. Något år före köpet av Nedergården hade Ribbing övertagit Sävenäs säteri med underlydande tre Torpagårdar av Knut Roos af Hjelsäter. Ribbing utökade 1651 Sävenäs areal genom en bytesaffär med Göteborgs stad, som avstod från sammanlagt 48 morgen (ca 39 har) av Göteborgs intill Ribbings egendom Sävenäs beläggna donationsjord (Sävenäs och Torpa landerimark). I vederlag skulle staden härför erhålla Kålltorp Nedergården, ett mantal frälse med all dess ränta och rättigheter i åker, äng, skog och fiskevatten m.m. Staden kunde ej utan kungligt tillstånd fränhända sig donationsjord, vilket emellertid beviljades av drottning Kristina i resolution den 7 maj 1651, varefter bytesbrev utfärdades 28 juni samma år av stadens burggreve, presidenter och samtliga rådsförvanter. 19)

Det kan synas egendomligt, att Ribbing bortbytte hela Nedergården mot betydligt mindre landeriområdet. Nedergårdens inägor torde dock denna tid varit små. Utmarkerna hade i äldre tider mindre betydelse vid värdering, särskilt som dessa ännu under 1600-talet räknades som gemensamhetsmark för olika byalag. På kort sikt var bytesaffären måhända fördelaktig för Ribbing, som fick sina ägor på Sävenäs avrundade med detta tillskott av bördig jord. För stadens del kom konsekvenserna av bytet att bli märkliga. Inga bevarade handlingar visa att bytet anmälts till Sävedals häradsrätt, så att staden fått fasta på gården. 20)

Stadens styresmän, som utfärdade bytesbrevet, torde väl ha ansett Kungl. Maj:ts tillstånd till affären tillräckligt, men det anmärkningsvärda är, att Nedergården aldrig blev införlivad med stadens landerimark, vilket borde varit fallet, då den utbyttes mot landerijord. Gården kom i stället att på dunkelt sätt hamna i enskild ägo, varom mera senare.

År 1669 förekommer inför Sävedals-tinget ett par rättegångar, var i en slaktare Peder Lübke från Göteborg är kärandepart. Lübke talar här om sina ägor, vilka av allt att döma måste vara Nedergårdens. Svarande är i ena fallet "Torpaboarna", vilka slaktaren besvärar sig över för att deras boskap "wåldsamligen uppböka hans egor". I andra fallet är svaranden "Nils i Kålltorp" i synnerhet och "Kålltorpsboarna" i största allmänhet:

"Samma dag besvärade sig slagtaren Peder Lübke i Götheborg öfwer Nils i Kåltorp, för den qwinna han hafwer satt i en liten stufwu med hans, Lübkes, ägor till förgång. Swaranden Nils i Kåltorp förmente henne hwarken honom eller någon annan orätt eller förfång göra, och förklarade sig wijdare, att han intet är wällande eller orsaken till att hon der sitter, efter hans förrige husbondes Högwälborne Wrangels fogde hafwer gifwit henne förlofw der stuvian uppsättia och boo.

Än wijdare anklagade bem:te Lübke Kåltorpsboarna att de slå ihjel hans höns. Hvilket bönderna tilstodo och föregåfwo hönsen dem på åkern skada göra och Lübke intet will hafwa dädan dhem, därför nödgas dhe slå dhem. Rätten förmanade dhem hwar på sin sijda göra hwar man rätt och hålla hegn och fred på Åker och Äng, så framt dhe plicht och straf icke willia ådraga, der någon med sådant öfwerträdandes warder." 21)

Överstelöjtnanten vid Fortifikationens David Lydinghjelm, som genom kontrakt med Lübke några år innehade gården, klagar 1685 över att han blivit ådömd större ränta än den vore värd. 22)

Någon lagfart synes ej ha beviljats Lübke på gården.

I Kronans jordebok 1678 noteras gården som 1 mtl krono med en sammanlagd kronoränta av 41 dlr 25 öre s:mt, men vid samma tid hade magistraten förmedlat både mantal och ränta till hälften, vilket ytterligare bekräftades genom magistratsbeslut 1695. 23)

Under slutet av 1600-talet och en stor del av 1700-talet upptages Nedergården i jordeböckerna under rubriken "Förbytte hemman". I JB 1680/1684 är noterat: "Förbytt under staden Giötheborg af Sal.Herr Peder Ribbing, förmedlat till 1/2."

År 1703 noteras som brukare Sven 1/4 och Gunne 1/4, år 1706: Truls 1/4 och Gunne 1/4, och 1709: Truls 1/4 och Mårten Edenberg 1/4. (JB)

Martin Edenberg var handelsman i Göteborg och gift med Christina de Silentz, dotter av justitiepresidenten Wilhelm de Silentz och Ingrid Bruun.

I jordeboken 1715 heter det om Nedergården: "Fordom Kongl.Rådet Peder Ribbing, är förbytt till staden Giötheborg emot Säfwenäs i denna Sochn", en direkt felaktighet, som ordagrant tolkat skulle betyda, att bytet skulle gällt Nedergården mot Sävenäs gård, vilken Ribbing i slutet av 1640-talet köpte av Knut Roos af Hjelmsäter. 24)

I JB 1730 antecknas Nedergården fortfarande under unika rubriken förbytte hemman, men då tillägges: "Berättas att Fru Presidentskan Silentz skall vara ägare häraf." I senare jordeböcker synes dock intet härom, men 1748 brukades en del av gården utav "Lars på Härlanda", vilket landeri denna tid innehades av fru de Silentz.

Nedergården brukades 1730 av Anders Andersson och änkan Ingeborg Andersdotter, 1/4 mantal vardera, 1748 av Jacob Persson 1/4 och "Lars på Härlanda" 1/4 (utbruk).

Den 25 november 1756 klarnade det dock i äganderättsfrågan. Göteborg visade sig då ingalunda vara ägare av gården, ty denna dag inropade "Directeuren Niclas Sahlgren på offentlig auktion 1/2 mantal Kålltorps Undergården efter framledne Justitie-Presidenten de Silentz afledna Fru Ingrid de Silentz för 3003 daler silfwermynt". 25)

Hur och när fru de Silentz kommit över denna stadens egendom, är fördolt. Möjligen kan Wilhelm de Silentz ha ordnat saken, men han gick ur tiden redan 1719. Dock hade han 1716 av Karl XII erhållit "evärderlig besittningsrätt" till vissa stadens jordar (Härlanda äng, Gamlestaden och Kaggelyckan). Till dessa landerier hade han dock endast besittningsrätt, ej äganderätt, vilket däremot var fallet med änkefru de Silentz innehav av Kålltorp Nedergården.

En annan sak är, att staden ej utan Kungl. Maj:ts tillstånd kunde göra sig av med donationsjord. Hade detta funnits, hade det säkerligen åberopats, men intet sådant tillstånd omtalas. Gården var således i över hundra år i mer än en bemärkelse ett förbytt hemman. Dess bättre för staden var denna jordaffär den enda i sitt slag.....

Båda Kålltorps-gårdarna var nu i Sahlgrens ägo och förblev så till hans död 1776, varefter mågen Clas Alströmer lät försälja dem.

Vid auktionen 6 april 1786 inropade J.F. Bauer egendomen för 3.700 rdr specie (22.200 dlr s:mt), varvid Övergården beräknades till 2.200 rdr och Nedergården till 1.500 rdr. Bauer överlät hälften av Nedergården till stadskamreren Johan Didrich Gerndt. Denne avled 1791, och på auktionen efter honom inropade Bauer denna hälft och erhöll fasta på hela Nedergården. 26)

Johan Fredrik Bauer, född i Kalmar 1723, synes ha varit en av de mest dugande och driftiga borgare, Göteborg kunde visa upp under 1700-talet. När han 1786 köpte Kålltorp, var han sedan 25 år tillbaka ägare av Gubbero, där han kvarbodde till sin död 1801. 27)

Bauer hade planterat väldeliga på såväl Burggrevslyckan, där han hade sitt garveri, som på Gubbero. Sammalunda blev fallet i Kålltorp, "där han nedlade ej ringa möda och kostnad för att av den moss- och moras-artade terrängen framkalla en parkliknande plantering". 28)

Kålltorps-gårdarna hade varit bondgårdar, sedan 1600-talets början eller tidigare ägda av frälsesläkter, som ej bodde där, och vars enda intresse

var att pressa ut så mycket som möjligt av sitt innehav. När borgerliga släkter sedan övertog gårdarna, blev förhållandet detsamma. Bauer var den förste, som på dessa hemman utförde en bestående odlargärning, likt Prytz' på Stora Torp och Dicksönernas på Överås.

Bauer var en till ålder kommen man, när han köpte Kålltorp. Det blev därför ej så länge han fick besitta egendomen. Hans arvingar hade av allt att döma ej ärvt intresset för lantegendomar och plantering. Efter Bauers död blev det därför omedelbart och i ett sammanhang aktuellt med att, som det heter i ett protokoll, "försälja alla sterbhusets fastigheter såväl på landet som i staden". 29)

Förre källaremästaren på Stadskällaren och innehavaren av utvårdshuset Gummero Olof Landtman erhöll 1803 fasta på "11/12 mtl frälse Öfvergården 1/2 mtl kronoskatte Kålltorp Nedergården tillika med arrenderätten i 11 år och 2 månader till Göteborgs Hospital hörande och intill Kålltorps Egor belägna Ängstegar", allt på öppen auktion efter framlidne faktorn Bauer år 1802 inköpt.

Landtman innehade Kålltorp till sin död 1812. Han var vid fränfallet änkling och utan bröstarringar, varför modern, syskon och syskonbarn ärvde honom. Bland de sistnämnda var handlanden Jonas Jungquist, en tid ägare av Örgryte Stomgård.

Av bodelningshandlingarna efter Landtman framgår, att arvingarna sålt Kålltorp till landssekreteraren Harald Falck för 34.393 rdr b:co. Däravande kronobefallningsmannen Jacob Grönvall (1779-1816) anhöll 1813 om laga uppbud för 11/12 mtl Övergården och 1/2 mtl Nedergården, som landssekreteraren Harald J. Falck försålt till "Grönvall och dess Fru" mot en köpeskillning av 31.333 rdr b:co.

Anmärkningsvärt med dessa försäljningar är det höga pris som, fränsett penningvärdets fall, nu noteras för egendomen Kålltorp. Enda förklaringen är den högkonjunktur som rådde dessa hektiska år under kontinental-systemet. Bakslaget kom under senare hälften av 1810-talet.

År 1816 lagbjöds samma hemman för "fordringsegarna i Aflidne kronofogden Jacob Grönvalls bo".

Borgmästare Peter Ulric Ekström blev 1820 ägare av Kålltorp, som han köpt av Grönvalls konkursmassa för 15.000 rdr b:co.

Ekström var född 1785, utnämndes 1815 till handels- och politieborgmästare i Göteborg och några år senare till lagman. Befattningen som borgmästare innehade han till 1845. Ekström gifte sig 1817 med Elisabet Beata Roos (1799-1878), dotter av grosshandlaren i Göteborg Zacharias B. Roos och Sophia Winberg.

Kålltorp blev under Ekströms tid kallat Lagmansgården.

Ekström gick ur tiden 1865 men hade redan 1850 sålt Kålltorp till grosshandlaren och brukspatronen Anders Georg Levgren i Göteborg för 40.000 rdr b:co. Året därefter överlät Levgren egendomen till sin dotter Maria Charlotta (1828-1892) och hennes make, dåvarande löjtnanten Pontus Virgin (1818-1896) för samma summa, "som var dotterns modernearv".

Virgin tillhörde de ledande kommunalmännen i Örgryte lång tid. Han och maken är kända som donatorer till Örgryte gamla kyrka. De bekostade den orgel, som 1868 uppsattes i kyrkan.

Efter Virgins fränfälle 1896 övergick Kålltorp till systersonen, major Claes Silfverstolpe (1845-1911).

I april 1903 uppdrog major Silfverstolpe åt stadsmäklare Thure Strömbeck att till ett pris av 200.000 kronor "sälja Silfverstolpes tillhöriga 11/2 mtl frälse Kålltorp Övergården med undantag av avsöndringar, och 11/24 mtl kronoskatte Nedergården i Örgryte med all där befintlig, Silfverstolpe tillhörig fast och lös egendom, undantagandes dock kreatur och inre inventarier, etc" 30)

Arealen anges för Övergården till 162 har, Nedergården 181 har.

Stadsfullmäktige beslutade i december samma år godkänna drätselkammarens förslag att inköpa Kålltorp för 200.000 kronor. 31)

Förslag hade 1903 väckts i stadsfullmäktige om anslag för lungsotens bekämpande. Fullmäktige beslutade enhälligt att anslå 300.000 kronor "till uppförande och inredning av en anstalt för vårdande av lungsots-sjuka etc". Man var ej ense om platsen för anstaltens förläggning, men enades slutligen om ett område på inköpta Kålltorp.

Medlen skulle tagas ur Renströmska fonden, varför ett problem uppstod, då Renströms donation endast fick användas för inrättningar inom staden. Efter en del uppskov införlivades Kålltorp med Göteborg 1908-1909.

Med hjälp av ytterligare anslag av stadsfullmäktige samt statsbidrag stod sanatoriet färdigt i Kålltorp 1913. Anstalten kostade i uppförande ca 815.000 kronor, varav ur Renströmska fonden ca 430.000 kronor. 32)

KÄLLTORP: Hänvisningar.

1. Ortnamnen i Göteborgs & Bohuslän del 2.
- 2-4. "Örgryte genom tiderna" av F. Stenström.
- 5-6. Landsarkivet Göteborg: Sävedals härads dombok 1663.
7. " " : " " " 1674.
8. " " : " " " 1716.
9. "En kort beskrifning öfver --- Götheborg" av Eric Cederbourg s.82.
10. Landsarkivet Göteborg: Sävedals härads dombok 1716, 1720.
11. Wilhelm Berg introducerar i sin Braun Johanska släktutredning ytterligare en Elsebe Westerman, men de obestyrkta uppgifterna om denna och om Elsebe Oberberg (vilka gå igen hos Elgenstierna) vederläggas av tillräckligt många uppgifter ur protokoll och andra handlingar, att denna fjärde Elsebe W. kan avföras ur sammanhanget.
12. Göteborgs Jubileumspublikationer: I sid 837.
13. Landsarkivet Göteborg: Sävedals härads dombok 1743.
14. " " : " " " 1750, 1752, 1753.
15. " " : Bouppteckningshandlingarna efter J.F. Bauer.
16. " " : " " " .
17. Ortnamnen i Göteborgs & Bohuslän del 2.
18. Landsarkivet Göteborg: Köpebrevet inhäftat i Sävedals dombok 1624-70
19. "Historisk-Statistisk Beskrifning öfver Göteborg" (Rydquist) s.62f.
20. " " " " " " s.63.
21. Landsarkivet Göteborg: Sävedals härads dombok 1669.
22. " " : " " " 1685.
23. "Historisk-Statistisk Beskrifning öfver Göteborg" (Rydquist) s.63.
24. Märkligt är att Stenström i "Örgryte genom tiderna" gör sig skyldig till samma felslut. Redan 1860 hade dock i "Historisk-Statistisk Beskrifning öfver Göteborg" lämnats en utförlig redogörelse för denna fastighetsaffär, gällande byte av Källtorp Nedergård mot stadens landerimark belägen "i gränsen mot Ribbings tillhöriga Säfvenäs Sätessgård". Denna redogörelse bekräftas senare av professor Helge Almquist i "Göteborgs Historia", Jubileumspubl. I sid 512f.
25. Landsarkivet Göteborg: Sävedals härads dombok 1756.
26. " " : " " " 1787, 1788, 1794.

KÄLLTORP: Hänvisningar.

27. Om Johan Fredrik Bauer på Gubbero: se vidare i "Redbergslid genom tiderna" (1964) sid 128ff.
 28. "Fabriker och Industrier i det gamla Göteborg" av G.Bodman sid 275
 29. Landsarkivet Göteborg: Gbgs Auktionskammarers protokoll 6 juni 1802
 30. Stadsfullmäktiges Handlingar: 1903:nr 195.
 31. " " : 1903: protokoll 3 dec.
 32. Göteborgs Jubileumspublikationer: XII sid 75f.
- Försäljningar av gården under 1800-talet: Landsarkivet Göteborg:
Sävedals härads uppbud och lagfarter.
-